

Läsförmåga vid IF - resultat från projekt AID-R

Karin Nilsson

Doktorand, funktionsnedsättning och samhälle

Legitimerad logoped

Avkodning

- Stadioutveckling av avkodning
 - Logografiskt stadie – visuella ledtrådar
 - Alfabetiskt stadie – bokstav för bokstav (ljudning)
 - Ortografiskt stadie – helordsläsning
- Avkodning prediceras vanligen av:
 - Fonologisk medvetenhet
 - Snabb benämning (RAN)
 - Ålder

Läsa

Läsförståelse

- Kräver förmåga på ord-, menings-, och textnivå
- Läsförståelse prediceras vanligen av:
 - Avkodning → The Simple View of Reading (SVR)
 - Hörförståelse → The Lexical Quality Hypothesis (LQH)
 - Vokabulär → The Lexical Quality Hypothesis (LQH)
 - IQ
 - Arbetsminne
 - Grammatisk förståelse

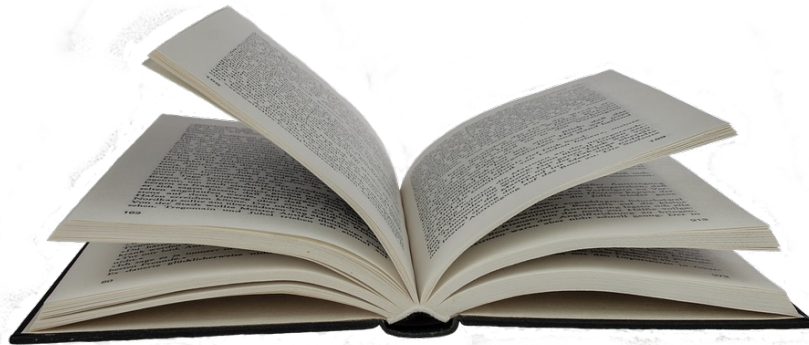

Bakgrund till projekt AID-R

- Individer med IF uppvisar stora svårigheter med avkodning (*Lemons et al., 2013*)
 - 13,9% elever i åk 11 → tröskelvärde för åk 3 läsflyt ord
 - 2,6% → tröskelvärde för åk 5 läsflyt satser
- Avkodningen utvecklas upp till högstadiet, men verkar sedan avstanna (*Ratz & Lenhard, 2013*)
 - 29,8% av högstadieelever med IF → alfabetiska stadiet
 - 26,7% avkodar inte alls

Bakgrund till projekt AID-R

- IF-gruppen presterade lägst gällande läsförståelse jämfört med grupper med andra funktionsnedsättningar (*Wei, Blackorby, & Schiller, 2011*)
- Vuxna med IF uppvisade läsförståelseålder 6:0-9:6 år (*Jones, Long, & Finlay, 2006*)

Bakgrund till projekt AID-R

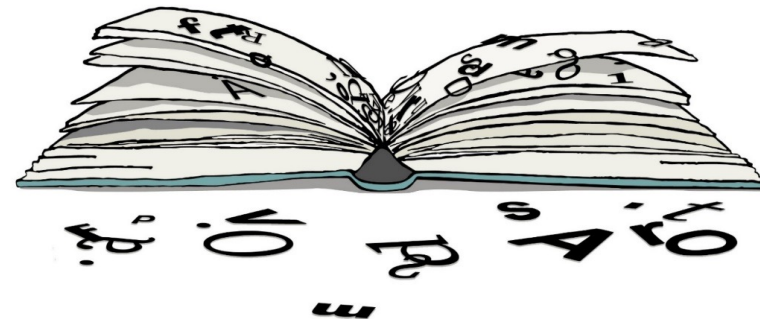
- Trots resultat som pekar på stora svårigheter
 - Liten mängd forskning kring vad som orsakar svårigheterna
- Studier fokuserar ofta på enstaka syndrom
- Små samples – dålig power – svårt att dra generella slutsatser

Projekt AID-R

- 136 ungdomar med IF av okänd etiologi
- Testning av stor mängd förmågor
 - Läsning
 - Språk
 - Minne
 - Kognition
- Fyra delstudier varav tre baserade på datainsamlingen
- En meta-analys

Avkodning och IF

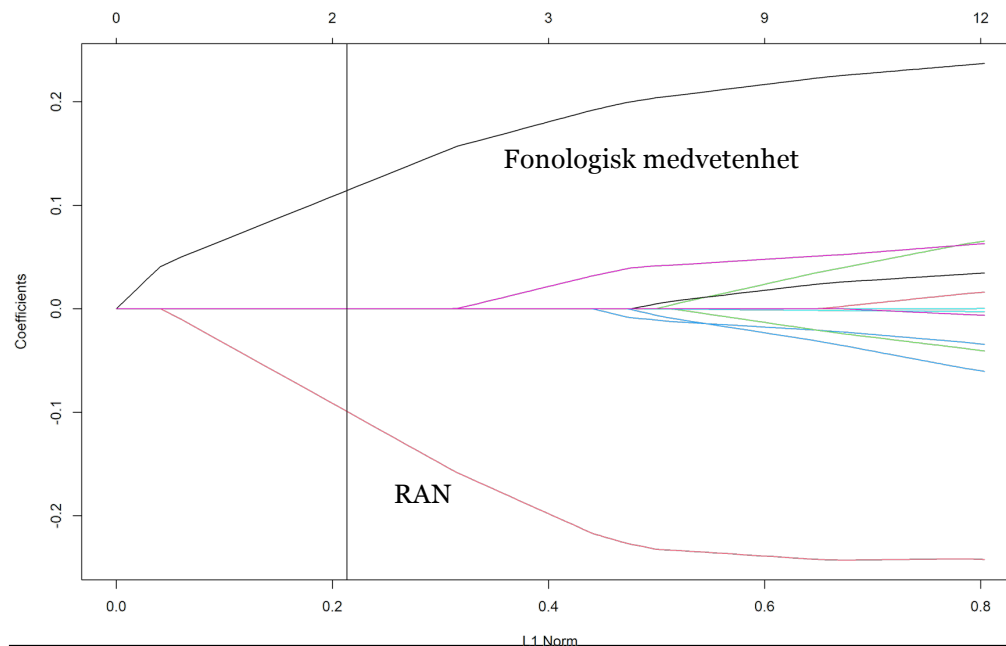
- Meta-analys på 27 studier visade att avkodning är signifikant relaterat till:
 - Fonologisk medvetenhet
 - Fonologiskt korttidsminne
 - RAN
 - Vokabulär
 - Kronologisk ålder
 - IQ
 - Visuellt korttidsminne
 - Verbalt arbetsminne

(Nilsson, Elwér, Messer, & Danielsson, manuscript in progress)

Avkodning och IF

- Avkodning förklaras (57.73%) av fonologisk medvetenhet och RAN (*Nilsson et al., 2021a*)

	B-koefficienter
PA	0.16
RAN	-0.15
Övriga	0

Avkodning och IF

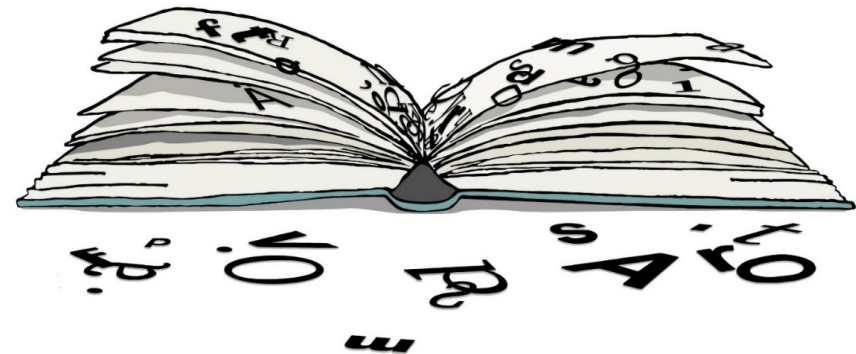
- Utvecklingen av avkodning stagnerar vid en mental ålder på 8:9 år
- Uppnår ej läsflyt

(Nilsson et al., submitted manuscript)

Läsförståelse och IF

- Meta-analys på 27 studier visade att läsförståelse är signifikant relaterat till:
 - Avkodning → SVR
 - Hörförståelse
 - Vokabulär → LQH
 - IQ

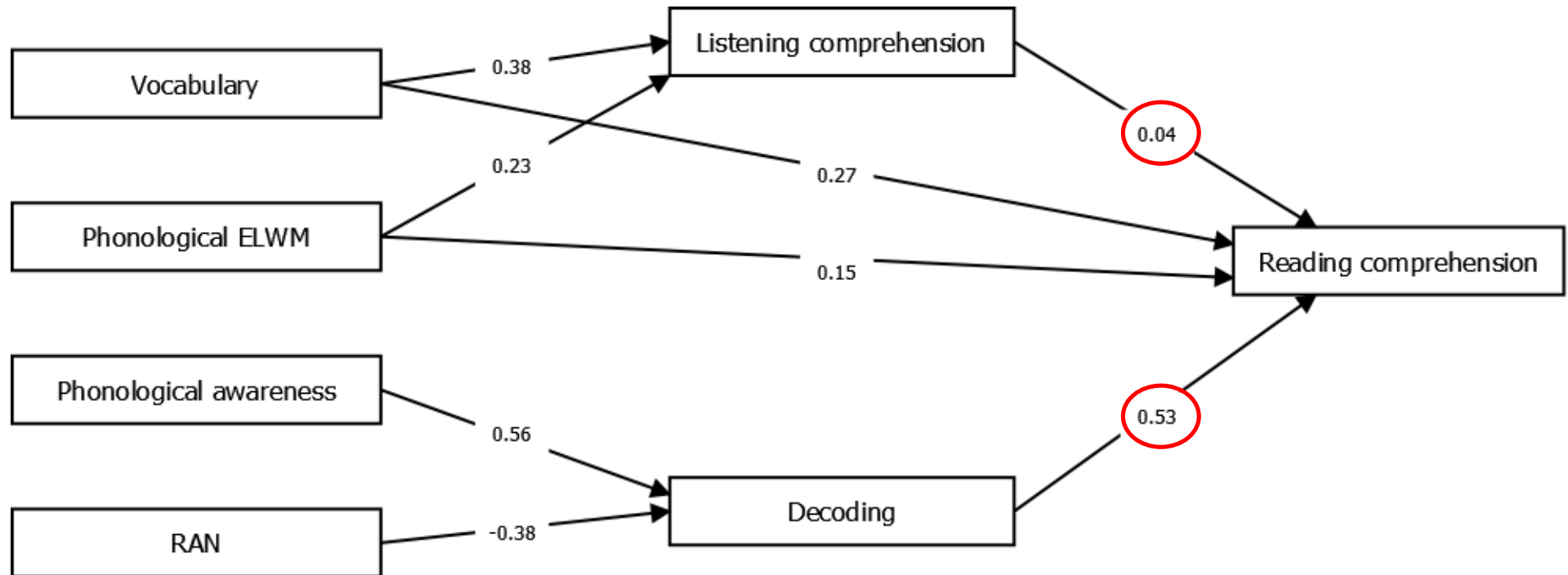

(Nilsson, Elwér, Messer, & Danielsson, manuscript in progress)

Läsförståelse och IF

- SVR är inte tillräckligt – fler förmågor krävs för att förklara läsförståelse
 - Kombination med LQH kan vara framgångsrik förklaringsmodell
- När vokabulär och verbalt arbetsminne är med i leken – påverkan av hörförståelse minskar till nästan noll
 - Tvärtemot utvecklingen hos typiskt utvecklade barn

(Nilsson et al., 2021b)

Sammanfattningsvis

- Utveckling av läsförmågan hos ungdomar med IF följer ett försenat mönster, inte ett kvalitativt annorlunda
- Öppnar för att läsinterventioner skapade för typiskt utvecklade barn kan appliceras för gruppen med IF
- Avkodningsförmågan stannar av vid en låg mental ålder
- Varför?

Kognitiva förklaringsmodeller

- Lägre kognitiva resurser
 - Model of developmental delay (*Zigler, 1967*)
 - Utvecklingen förväntas gå långsammare och avstanna på ett tidigare stadium
 - Cattell's Investment Theory (*Cattell, 1963; Guerin et al., 2020*)
 - Nedsatt flytande intelligens under läsinlärningen
- Nedsatt processhastighet
 - Double-deficit hypotesen (*Wolf & Bowers, 1999*)
 - Svårigheter med både PA och RAN – grav påverkan på avkodning

Utbildningsrelaterade förklaringsmodeller

- Slutar fokuserad lästräning för tidigt?
 - Phonicsträning betonas upp till åk 6, men inte senare (*Skolverket, 2022b*)
 - Rimmar illa med att IF-gruppen har en långsammare utvecklingstakt
- Är träningen systematisk?
 - Studier från Europa visar på att lästräning i särskola ej ges på systematiskt vis (*Sermier Dessemontet et al., 2022*)
 - I Sverige, knappt 20% av lärarna i särskolan behöriga (*Skolverket, 2022a*)

Utbildningsrelaterade förklaringsmodeller

- Särskola eller integrerad skolgång?
 - Studier från Europa visar på akademisk fördel att gå integrerat (Sermier Dessemontet et al., 2012; Sermier Dessemontet & de Chambrier, 2015; Turner et al., 2008)
 - Inga svenska studier – svårt att generalisera
 - Bakomliggande variabel: nivå av IF
- Matteuseffekten
 - Skillnaden mellan goda och svaga läsare blir större med tiden
 - Svag läsning → undvikande av läsaktiviteter → minskad mängd träning → minskad automatisering → påverkan på utveckling av läsning och vokabulär → ännu större svårigheter att förstå åldersadekvata texter

Läsning i särskolan

- 1 juli 2024 införs läsa, skriva, räkna-garantin även i särskolan
- Garanterar tidig intervention och stöd för elever som riskerar att komma efter
- Utmaning för särskolan att möta denna garanti!

Linköping Studies in Arts and Sciences No. 644
Studies in Disability Research No. 110

Words don't come easy

Decoding and reading comprehension difficulties
in adolescents with intellectual disability

Karin Nilsson

Disputation fredagen den 16/12 10.00, Ada
Lovelace B-huset, Campus Valla

Opponent: Professor Kate Cain

li.u LINKÖPING
UNIVERSITY

Tack för att ni lyssnade!

karin.a.nilsson@liu.se